

«Οικονομικό περιβάλλον και ΕΦΚΑ»

Καθηγητής στην έδρα Jean Monnet στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, πρώην Συντονιστής του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή των Ελλήνων

Κυρίες και κύριοι,

Θα ήθελα εξαρχής να σας γνωρίσω ότι ο υποφαινόμενος **δεν είναι ο ειδικότερος** επί των ασφαλιστικών θεμάτων. Υπάρχουν σε αυτό εδώ το χώρο άτομα σεβαστά, συμπεριλαμβανομένου και του Προέδρου του πάνελ, τα οποία έχουν πραγματοποιήσει εκτεταμένη έρευνα πάνω στο ασφαλιστικό ζήτημα. Ωστόσο παρακολουθώ την ελληνική οικονομία και ανάμεσα στις διαπιστώσεις μου είναι ότι το ασφαλιστικό είναι ένα από τα **μεγαλύτερα προβλήματα-προκλήσεις** που αντιμετωπίζει ο τόπος για να μην πω ότι αποτελεί και μία από τις γεννεσιουργές αιτίες της κρίσης.

Ως λοιπόν λιγότερο ειδικός, αλλά με διάθεση να έχω κάποια προστιθέμενη αξία στη συζήτηση αυτή, ξεκίνησα να εντρυφώ στις διάφορες μεταρρυθμίσεις και αναλογιστικές μελέτες που τελευταία έγιναν στη χώρα μας. Διάβασα και τις αναφορές του σχεδίου «ολιστικής στρατηγικής ανάπτυξης» πάω στο ασφαλιστικό. Εκεί αναγνωρίζεται ότι το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης έχει αναμορφωθεί πλήρως, με την ενοποίηση των κυριότερων συνταξιοδοτικών ιδρυμάτων στον «Ενιαίο Οργανισμό Κοινωνικής Ασφάλισης» (ΕΦΚΑ) και όλων των επικουρικών συνταξιοδοτικών ταμείων στο «Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών» (ΕΤΕΑΕΠ). Αναγνωρίζεται ότι το ασφαλιστικό σύστημα είναι βραχυχρόνια βιώσιμο, ενώ για τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος αναδεικνύεται το έτος 2025 ως ορόσημο, αφού όπως ρητά αναφέρεται στο σχέδιο «ολιστικής στρατηγικής ανάπτυξης» της κυβέρνησης: «Από το 2025 και μετά, η κρατική χρηματοδότηση θα καλύπτει μόνο την εθνική σύνταξη (4,8% του ΑΕΠ) και δεν θα είναι απαραίτητη πρόσθετη χρηματοδότηση, δεδομένου ότι το έλλειμμα θα έχει εξαλειφθεί. Οι εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών θα αντιπροσωπεύουν σχεδόν όλες τις εισφορές του συστήματος από το 2026 και μετά». Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η μόνη εγγυημένη από το κράτος συνταξιοδοτική παροχή θα είναι η εθνική σύνταξη, η οποία έπειτα από 20 χρόνια ασφάλισης θα είναι 384 ευρώ και θα μειώνεται κατά 2% για κάθε έναν χρόνο μέχρι το 15ο έτος ασφάλισης, στο οποίο θα αντιστοιχούν τα 346 ευρώ. Σε παρόμοιο μήκος κύματος είναι πρόσφατη αναλογιστική μελέτη την οποία και έχουν υιοθετήσει οι ευρωπαϊκοί θεσμοί: η βιωσιμότητα του ασφαλιστικού, έως το 2060 διασφαλίζεται από τις ακόλουθες παραδοχές:

1. Τη συνεχή μείωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης ως ποσοστού του ΑΕΠ. Από το 14,3% του ΑΕΠ που θα διαμορφωθεί το 2020, λόγω και της υλοποίησης των προγραμματισμένων περικοπών από την 1-1-2019, σταδιακά, μακροπρόθεσμα θα υποχωρεί και θα συγκλίνει με το μέσο ποσοστό στην ΕΕ που είναι 11,3% του ΑΕΠ.
2. Την αύξηση του ΑΕΠ που ξεκίνησε από το 2017 και θα συνεχιστεί, σύμφωνα με τις προβλέψεις και στα επόμενα χρόνια. Η εξέλιξη αυτή θα συμβάλει στην αποκλιμάκωση της δαπάνης ως ποσοστού του ΑΕΠ. Η πτώση του ΑΕΠ από το 2008

έως και το 2016 ανήλθε σε 65 δις. ευρώ. Κατά την ίδια περίοδο η συνταξιοδοτική δαπάνη μειώθηκε αλλά επειδή η μείωση του ΑΕΠ ήταν πιο βίαιη, ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε.

3. Την αύξηση της απασχόλησης, που θα σημάνει νέους ασφαλισμένους και νέες εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία. Υπολογίζεται ότι η απασχόληση μεσοπρόθεσμα, μέχρι το 2022 θα αυξηθεί κατά 295.000 άτομα, σε σχέση με το έτος 2017.
4. Τη μείωση της ανεργίας η οποία θα υποχωρήσει σε εθνικολογιστική βάση (είναι διαφορετική μέτρηση από εκείνη της ΕΛΣΤΑΤ) το 2022 στο 13% από το 19,7% το 2017 και ο αριθμός των ανέργων θα μειωθεί κατά 367.000 άτομα κατά την ίδια σύγκριση. Μάλιστα ο αριθμός των ανέργων το 2022 υπολογίζεται να μειωθεί σε 655.500 άτομα από 1.022.800 που ήταν το 2017.
5. Την καλή πορεία των οικονομικών του ΕΦΚΑ. Το 2017, αντί για προβλεπόμενο έλλειμμα 765 εκ ευρώ, τελικά έκλεισε το 2017 με πλεόνασμα 777,32 εκ ευρώ!. Φέτος, τα αυξημένα έσοδα του πρώτου διμήνου, τα οποία οφείλονται στην αύξηση της απασχόλησης δημιουργούν την βεβαιότητα ότι και φέτος θα υπάρξει πλεόνασμα κατά 1 δις. ευρώ, πάνω από τον στόχο που είχε τεθεί.
6. Ο δείκτης γεννητικότητας εκτιμάται σε 1,3 παιδιά ανά γυναίκα σε παραγωγική ηλικία έως το 2060, ενώ ο πληθυσμός της χώρας αναμένεται να μειωθεί σε 7,5 εκατομμύρια.
7. Σε όλες τις εκθέσεις τους οι εταίροι-δανειστές έχουν επισημάνει ότι, για να αποφευχθεί ένα ισχυρό σοκ, πρέπει να επιταχυνθούν οι μεταρρυθμίσεις ώστε να είναι πλήρως λειτουργικές από το 2020 και μετά.
8. Επιπλέον, πρέπει να αυξηθούν οι επενδύσεις τουλάχιστον κατά 10% και να εξασφαλιστούν ρυθμοί ανάπτυξης άνω του 2,5% για αρκετά χρόνια, ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι των πρωτογενών πλεονασμάτων, των φορολογικών εσόδων, των δαπανών του συνταξιοδοτικού και των λειτουργικών δαπανών του κράτους.

Κυρίες και κύριοι

Η πρώτη μου εντύπωση, διαβάζοντας όλα αυτά, θα την πω στα αγγλικάείναι «too good to be true». **Μακάρι να ήταν τόσο απλά τα πράγματα.** Κατά την άποψή μου, το βασικό πρόβλημα **δεν είναι λογιστικό, αλλά οικονομικό.** Επιπλέον, το νέο σύστημα είναι υπερβολικά κρατικό, υπερβολικά άκαμπτο και υπερβολικά ακριβό. Ένα σύστημα που επικαλείται την αλληλεγγύη για να σκοτώσει όμως την παραγωγή. Το μεταρρυθμισμένο ασφαλιστικό είναι σαν το φορολογικό. Υπονομεύει ευθέως την απασχόληση και την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς εργασίας, ενώ ταυτόχρονα είναι αναγκασμένο να προβαίνει σε διαρκείς μειώσεις των παροχών αν και έχουν ήδη μειωθεί περίπου δεκαπέντε φορές. **Το ασφαλιστικό σύστημα της χώρας είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια για την ανάπτυξη.** Πρόκειται για ένα σύστημα που, με τον τρόπο που είναι διαμορφωμένο, στερεί πόρους από τα παραγωγικά στρώματα του πληθυσμού, εμποδίζει την απασχόληση, αποθαρρύνει επενδύσεις στην εργασία και αποτελεί αφορμή για την εισφοροαποφυγή και για τη διόγκωση της "μαύρης" οικονομίας.

Επιπλέον, οι αναλογιστικές μελέτες τείνουν να υποβαθμίζουν τους κινδύνους του οικονομικού περιβάλλοντος. Επιτρέψτε μου να αναφερθώ επιλεκτικά σε τέσσερις:

1^{ος} κίνδυνος: Δημογραφική γήρανση και δείκτης γονιμότητας.

Στα αμέσως επόμενα χρόνια, κυρίως μετά το 2020, λόγω της μαζικής συνταξιοδότησης αλλά και της γήρανσης του πληθυσμού, θα υπάρξει δραματική αύξηση των συνταξιούχων. Να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη της Eurostat, η Ελλάδα είναι η δεύτερη πιο γερασμένη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς στους 3 Έλληνες που βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία, το 2017 αντιστοιχούσε ένας ηλικιωμένος άνω των 65 ετών. Ο δείκτης γονιμότητας διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, μόλις στα 1,2 παιδιά. Αρκεί να σημειωθεί ότι η διατήρηση του ελληνικού πληθυσμού στα σημερινά επίπεδα μετά από 30-40 χρόνια απαιτεί δείκτη 2,2 παιδιά! Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι για την επιβίωση του ασφαλιστικού συστήματος θα απαιτηθεί η δημιουργία εκατοντάδων χιλιάδων νέων οικογενειών κυρίως από οικονομικούς μετανάστες, οι οποίοι θα απορροφηθούν από την οικονομία με βάση ένα σενάριο αύξησης των καθαρών επενδύσεων κατά τουλάχιστον 10% σε ετήσια βάση.

2^{ος} κίνδυνος: Μειώσεις μισθών.

Το δεύτερο και εξίσου κρίσιμο ζήτημα είναι η ασφυκτική καθήλωση των μισθών. Η ασφαλιστική μεταρρύθμιση του 2016 έχει οδηγήσει πλέον τους μισούς εργαζομένους σε περιβάλλον ευέλικτων μορφών εργασίας με μισθούς έως 510 ευρώ, ενώ την ίδια στιγμή οι μισθοί στο σύνολο της οικονομίας υποχωρούν ταχύτερα λόγω και της αδυναμίας των επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στο λειτουργικό κόστος με βάση τις σημερινές ακραίες συνθήκες φορολόγησης.

3^{ος} κίνδυνος: Αναιμική ανάπτυξη

Η χώρα λειτουργεί στο ρελαντί. Σερνόμαστε στον πάτο και περιμένουμε μήπως γίνει κάποιο θαύμα απ' έξω. Μήπως έρθει κάποιος επενδυτής και βάλει τα χρήματά του εδώ... μήπως έρθει κάποιος και μας διαγράψει το χρέος... Το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι εχθρικό και οι μεταρρυθμίσεις δεν αποδίδουν. Επίσης, είναι πολύ πιθανό να επιβεβαιωθούν οι εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για αναιμική αύξηση του ΑΕΠ κατά μέσο 1%-1,5% έως το 2030.

4^{ος} κίνδυνος: Υψηλή ανεργία.

Το τέταρτο ζήτημα αφορά τα εξαιρετικά υψηλά ποσοστά της ανεργίας, η οποία, παρά τη μείωσή της κατά επτά μονάδες, τα τελευταία 4 χρόνια κυμαίνεται κοντά στο 20,8%. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η εικόνα έχει ως εξής: Τον Φεβρουάριο του 2017 οι απασχολούμενοι ήταν 3.735.098 άτομα και οι άνεργοι 978.072 άτομα. Συνεπώς, εάν αθροίσουμε στον αριθμό των ανέργων και τα 2.650.000 συνταξιούχους τότε στη χώρα μας ο συνολικός αριθμός ανέργων και συνταξιούχων

ανέρχεται σε 3,6 εκατ. άτομα και οι απασχολούμενοι σε 3,7 εκατ. άτομα. Η αναλογία αυτή συνιστά από μόνη της σοβαρή αιτία σε ό,τι αφορά τις εξελίξεις στο ασφαλιστικό σύστημα της χώρας, με δεδομένο ότι τα αποθεματικά του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης δεν υπερβαίνουν τα 6 δισ. ευρώ. Πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα διεθνή στάνταρντ που ισχύουν στις αναπτυγμένες χώρες της Ευρωζώνης, η αναλογία που «εξασφαλίζει» οριακή βιωσιμότητα στο σύστημα είναι 3 εργαζόμενοι προς 1 συνταξιούχο. Για να συμβεί κάτι τέτοιο, η Ελλάδα πρέπει μέσα στα επόμενα, όχι πολλά, χρόνια να αυξήσει τον αριθμό των εργαζομένων τουλάχιστον στα 6.000.000 άτομα και ταυτόχρονα ο αριθμός των συνταξιούχων να μειωθεί στα 2.000.000 άτομα! Υπό τις παρούσες συνθήκες κάτι τέτοιο φαντάζει ως... άπιαστο, καθώς ακόμη και αν έβρισκαν δουλειά αύριο το πρωί το 1.000.000 άνεργοι, το σύνολο των απασχολούμενων θα ανερχόταν το πολύ στα 4.800.000 άτομα! Η εξαιρετικά δραματική σχέση εργαζομένων προς συνταξιούχους οδηγεί σε αύξηση του εργασιμου βίου προς τα 70 έτη, με παράλληλη αύξηση εισφορών και μείωση συντάξεων, ενώ θα απαιτηθούν και προσαρμογές στο βάθος των επόμενων 20-30 ετών, ώστε το σύστημα να προσαρμοστεί και στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής!

Συμπερασματικά

Η χώρα βρίσκεται μπροστά στο δίλημμα της στήριξης των απερχόμενων γενεών ή της ελάφρυνσης του βάρους των εργαζόμενων γενεών. Η απάντηση βρίσκεται στη συνεκτίμηση της οικονομικής κατάστασης της χώρας. Όσο η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, κανένα πρόβλημα δεν θα είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί χωρίς να επιβαρύνει κάποιο άλλο. Η μόνη διέξοδος έγκειται στη δημιουργία προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης.